

IBM program folyóiratok nyilvántartására egy új osztrák könyvtárban

1986 októberében befejeződött az 1945 utáni legnagyobb osztrák egyetemi építkezés, a Salzburgi Egyetem Természettudományi Karának (*Universität Salzburg, Naturwissenschaftliche Fakultät*) és könyvtárának új épületét adták át az oktatás céljára. A tervezők a könyvtár szempontjából ideális megoldást találtak: az intézetek mindkét szinten közvetlenül csatlakoznak a folyóirat-, illetve könyvolvasóteremhez.

A természettudományi könyvtárban 200 000 kötetet találnak az olvasók szabadpolcos elhelyezésben, 224 olvasóhellyel körülvéve. A 2900 m²-nyi alapterületből mindössze 400 m² a könyvtári munkahely. Egyetlen ponton lehet be- és kimenni a könyvtárból, itt van az ellenőrzés, az információ és a számítógépes kölcsönzés pultja.

A kari könyvtár állománya a központi könyvtár integráns része, ezért részkönyvtárnak is nevezik; a kölcsönzés terminálja kábelben a központi könyvtár gépéhez csatlakozik. A könyvtár prézens jellege miatt a kölcsönzés korlátozott: az oktatók 20 kötetet kölcsönözhetnek 1 hónapra, a hallgatók 2 kötetet estétől reggelig, 5 kötetet a hét végére és még 1 kötetet 1 hétre; diplomázó és doktoráló hallgatók 2 hétre 10 kötetet. A folyóiratok természetesen nem kölcsönözhetők.

Az új könyvtárban a könyvtári munkafolyamatok automatizálásának egyik állomásaként a folyóiratok adminisztrációját személyi számítógéppel végzik (Bull Micral 30 PC). A programot néhány hónappal a

megnyitás után vásárolták meg az IBM-től (Assistant Program: Filing/Reporting/Writing). A 2254 kurrens folyóirat adatait bevitték a rendszerbe, korrigálták, ellenőrizték. A rendelési fájl tartalmazza az előszerzeményezett folyóiratcímeket, majd a megrendelésre ki is nyomtat a rendszer. Az új megrendeléseket a rendelési dátummal egészítik ki. A beérkezés után a rendelési fájlból átmásolják az adatokat a leltári fájlba, ahol megkapja a numerus currens számot, beviszik a számlaszámot, értéket. A cserében vagy ajándékként érkezett folyóiratot egyenesen ebben a fájlban rögzítik. Minden egyes tétel leltározásánál a gép gombnyomásra kinyomtatja a leltárlapot és a kísérőlapot. Az újabb adatokat online, képernyős terminálon viszik be. Az IBM program az Assistant sorozat tagjaival kiegészíthető, így különböző szempontok szerinti listák (pl. címek, folyóiratok ára, az éves beszerzésre fordított összegek, kiadók) is előállíthatók.

/FORSTNER, K.: Die Fakultätsbibliothek für Naturwissenschaften in Salzburg. = Mitteilungen der Vereinigung Österreichischer Bibliothekare, 39. köt. 4. sz. 1986. p. 57–61.

PILZ, B.: Der EDV-Geschäftsgang an der Naturwissenschaftlichen Fakultätsbibliothek der UB Salzburg. = Mitteilungen der Vereinigung Österreichischer Bibliothekare, 40. köt. 3–4. sz. 1987. p. 93–96./

(Lécesné Mesterházi-Nagy Márta)

A DOBIS-rendszer Oxfordban

Az elmúlt két évben három oxfordi kari könyvtárban kísérletet tettek a munkafolyamatok és szolgáltatások automatizálására. Ennek eredményeképpen mára e könyvtárak 115 000-es állománya az egyetem adathálózatához kapcsolt bármely terminálon át elérhető. Az egyetem könyvtári tanácsa 1986-ban határozatot hozott az egyetem valamennyi könyvtárát – beleértve a Bodleianát is – átfogó, automatizált rendszer kiépítésére. E célra az IBM DOBIS/LIBIS rendszert választották ki, mert ez kínálta a legtöbb előnyt (a speciális követelmények teljesítése; megbízhatóság; fejleszthetőség; nem latin betűs kiírás; japán, taivani, belga és angol könyvtárak jó tapasztalatai).

Az oxfordi egyetemen több mint száz kisebb-nagyobb könyvtár működik. Az 1602-ben alapított Bodleiana az ország második legnagyobb könyvtára (1610 óta kötelespéldány-jogú, éves gyarapodása 100 000 monográfia, 4 milliót meghaladó állományából több mint egymillió 1920 előtti kiadás). Ehhez

csatlakoznak olyan nagy gyűjtemények, mint pl. a Taylor Intézet 350 000 kötetes könyvtára a modern nyelvek irodalmából vagy a Természettudományi Intézet 160 000 kötetes könyvtára, s a számos kollégiumi könyvtár, bennük igen értékes darabokkal.

A DOBIS az IBM új, közepes (midrange) számítógépen, a 9370, 90-es modellen fog üzemelni. Erre több adatbázis telepíthető: egy a kipróbálásra, egy a gyakorlatra, egy pedig az élő rendszer számára. A rendszerhez még 153 IBM 3164-es terminál is tartozik, speciális billentyűzetekkel és karakterkészletekkel. A rendszer 3 millió bibliográfiai rekordot képes befogadni, s egyidejűleg 250 terminál kapcsolható hozzá. Az egyetem Gandalf PACX hálózatához kapcsolódik, ami lehetővé teszi, hogy minden terminálról, amely ehhez vagy a JANET-hez (Joint Academic Network = Egyesített Felsőoktatási Hálózat) csatlakozik, a DOBIS is hozzáférhető. Az IBM 9370-est az egyetemi számítógépközpontban helyezik el, de irodai környezetben is képes működni, így később a könyvtári terek-

ben is felállítható kisebb rendszerek működtetésére. Néhány év alatt várhatóan az oxfordi egyetem minden könyvtára és a kollégiumi könyvtárak is csatlakoznak a rendszerhez, amely lehetővé teszi a nyilvános online katalógust, terminálokon keresztül a lelőhely-megállapítást, a megrendelés alatt álló és a kikölcsönzött kötetekről való tájékozódást, valamint az előjegyzést, s a könyvtári személyzetnek szóló üzenetek rögzítését.

A Bodleiana jelenlegi címeirési szabályzatáról áttér az AACR2 alkalmazására. Ez lehetővé teszi, hogy megossza katalogizálási adatait az CURL-csoporttal (Consortium of University Research Libraries = Egyetemi Tudományos Könyvtárak Konzorciuma). A CURL közös adatbázist épít fel a géppel olvasható katalógusrekordokból a Manchesteri Egyetem nagy számítógépén. Az adatbázis kb. egymillió rekordot fog tartalmazni (éves gyarapodása 100 000 tétel napi vagy heti betáplálással), s a JANET-hez kapcsolódik; így minden angol egyetemi könyvtár igénybe veheti katalogizálási célokra. (Oxfordban így egy új dokumentum katalogizálásához először a DOBIS-katalógusban, majd a DOBIS bibliográfiai gyűjteményében keresnek, amelybe várhatóan minden érdekelt angol egyetemi könyvtár be fogja helyezni kurrens gyarapításának géppel olvasható sza-

lagjait. Ha itt sem jár eredménnyel a keresés, akkor a CURL-ben, vagy valamely kereskedelmi adatbázisban, pl. az OCLC-ben. Csak ha mindenhol negatív az eredmény, akkor készítik el maguk a leírást.)

A DOBIS katalogizálási rendszere lehetővé teszi, hogy a könyvtáros a rekord elkészítése során menükre támaszkodjon, s a választások utasításait összekapcsolja. Ez különösen előnyös olyan könyvtári környezetben, ahol a könyvtárosok katalogizálási gyakorlata meglehetősen eltérő. A három könyvtárban végzett kísérlet folyamán elkészített rekordokat az amerikai Emory Egyetem konvertáló programjának segítségével viszik be a DOBIS-rendszerbe. Az 1920 előtt megjelent művek katalógusának gépre vitele lassan befejeződik; a DOBIS segítségével remélhetőleg ezek is online kereshetővé válnak. E munkálatok egy nagyon hosszú és ambiciózus program újabb szakaszát jelentik, ami közelebb visz ahhoz a célhoz, hogy minden cédula- és egyéb alakú katalógus, nyilvántartás egyetlen, online kereshető formába kerüljön.

/CRAWSHAW, T.: DOBIS chosen by Oxford University. = Library and Information Technology, VINE, 68. sz. 1987. nov. p. 24–27./

(Papp István)

A szlovák mezőgazdaság ellátása faktografikus információkkal

A faktografikus információk iránti szükségletet a csehszlovák népgazdaságban is felismerték. Az országban kifejlesztett faktografikus információs rendszerek eddig túlnyomórészt szociális-statisztikai jellegű információk szolgáltatására rendezkedtek be az automatizált irányítási rendszerek által nyújtott lehetőségeket hasznosítva.

Meglehetősen új fejlemény, hogy a szakirodalomban található adatokat-tényeket több szakterületen faktografikus információs adatbázisokká kezdik feldolgozni. Ilyen szakterület pl. a magkutató, a papír- és az élelmiszeripar, a mezőgazdaság, a közlekedés, a geológia és a textilipar.

Erre az erőfeszítésre annál inkább is szükség van, mert bebizonyosodott, hogy a külföldi faktografikus információs rendszerekből kevés olyan információt lehet nyerni, amely alkalmas a csehszlovák és a külföldi termékek paramétereinek összehasonlítására, holott ez a csehszlovák népgazdaság korszerűsítésének egyik legfontosabb előfeltétele.

A népgazdaság objektív szükségletei – jellegüket tekintve – háromféle faktográfiai információt tesznek szükségessé: a kutatás és fejlesztés, a társadalom- és termelésirányítás, valamint a piac és kereskedelem által hasznosítható információkat.

A szlovák mezőgazdasági-élelmiszeripari tárcához tartozó szakkönyvtárak és információs munkahelyek számára a faktografikus információkkal való élés

lehetősége messze meghaladja a többi szakterület lehetőségeit. Ez annak köszönhető, hogy a pozsonyi Mező- és Élelmiszeripar-gazdasági Kutató Intézetben (Výskumný ústav ekonómiky poľnohospodárstva a potravinárstva) a többi területet időben megelőzve láttak hozzá a mezőgazdasági (1976) és az élelmiszeripari (1982) adatbank kialakításához. Az intézet ESZR-1055 M számítógépe 100 terminál online üzemmódú kiszolgálására képes. Napjainkig 17 terminál állt munkába a különféle mezőgazdasági-élelmiszeripari információs munkahelyeken.

Egy 1986. évi felismerés arról tanúskodik, hogy a mezőgazdasági könyvtári-információs hálózat tagintézményeiben nagy különbségek vannak a faktográfiai információk igénybevételében és felhasználásának módjában. Míg a kutatóintézeti szakkönyvtárak 84,2%-a él velük, addig a mezőgazdasági üzemek könyvtárainak csak 46,1%-a, a mezőgazdasági szolgáltatások könyvtárainak 45,2%-a, a mezőgazdasági középiskolák és felsőoktatási intézmények könyvtárainak 24%-a.

A felhasználás módjában a különbségek a következők: a mezőgazdasági üzemekben kizárólag az irányítás vette igénybe ezt az információfajtát, a közép- és felsőoktatási intézményekben pedig kizárólag a kutatás. A kutatóintézetekben a hasznosítás célja a következő volt: kutatás 62,5%, irányítás 25%, kereskedelem 12,5%. A szolgáltató vállalatoknál